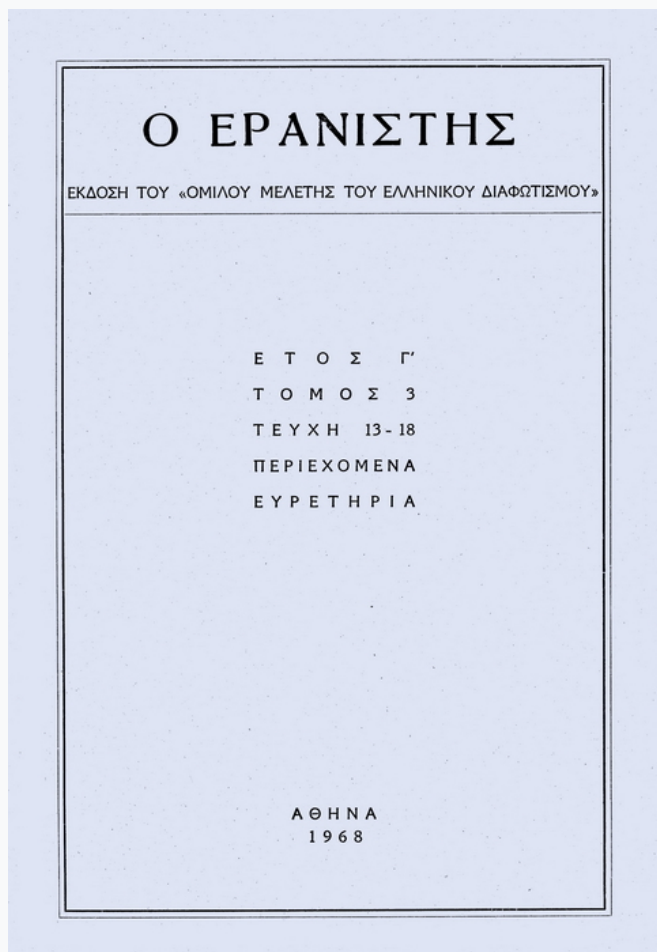

The Gleaner

Vol 3 (1965)

Henri Berr (1863-1954)

Γιώργος Μουρέλος

doi: [10.12681/er.10538](https://doi.org/10.12681/er.10538)

Copyright © 2016, Γιώργος Μουρέλος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Μουρέλος Γ. (2016). Henri Berr (1863-1954). *The Gleaner*, 3, 171–173. <https://doi.org/10.12681/er.10538>

πédie», ou à l'«Encyclopédie Méthodique» risquerait de passer pour un truisme. Pourtant il vaut mieux répéter la vérité que l'omettre: dans le premier cas c'est notre amour-propre que nous sacrifions; dans le second c'est elle que nous oserions léser. Par son ampleur, par sa puissance de rayonnement, par le libre esprit qui a présidé à sa naissance, cette audacieuse entreprise est la digne émule de l'Encyclopédie; elle la rappelle, par ailleurs, dans le jeu des renvois grâce auxquels Henri Berr faisait un ensemble de ses préfaces, et rendait ainsi l'unité à l'ensemble des volumes qui constituent la collection. Ce fil d'or qui passe à travers l'ouvrage n'a rien perdu de sa qualité; il est toujours solide et valable.

Rien de ce que nous avons pu faire dans l'ordre de la science n'aurait été exactement ce qu'il est, si nous n'avions eu pour nous assister le signe d'Henri Berr. Au moment où une pieuse pensée a réuni les expressions de la tendresse et de la déférence qu'il inspirait à ceux qui l'avaient approché, j'ai cru que notre voix, celle de mes collaborateurs et la mienne, ajouterait une note précise à cette manifestation. Cette confiance m'a amené à prier Georges Mourelos de consacrer quelques alinéas au volume récemment paru sous le titre «Hommage à Henri Berr». En effet son nom est le seul nom grec qui figure dans la table du recueil: ceci s'ajoutait aux multiples raisons qui m'auraient incité à m'adresser à lui. Qu'il veuille lire ici ma gratitude pour avoir acquiescé de façon aimable, rapide et efficace à ma prière.

C. Th. D.

HENRI BERR

(1863 - 1954)

Σ' ένα τεῦχος πού βγήκε πρόσφατα, ἀφιερωμένο στὴ μνήμη τοῦ Henri Berr, ἀπὸ τὸ Διεθνὲς Κέντρο Συνθέσεως (Centre International de Synthèse), πού ὁ ἴδιος ἱδρυσε πρὶν ἀπὸ σαράντα χρόνια, γίνεται μνηία τόσο γιὰ τὸν ἄνθρωπο ὅσο καὶ γιὰ τὸ ἔργο του. Στὸ τεῦχος αὐτό, πού ἔχει γιὰ τίτλο: «Hommage à Henri Berr», συνεργάτης καὶ φίλος ἀπὸ χρόνια τοῦ Κέντρου Συνθέσεως, ἀφιερώνω κι ἐγὼ ἓνα κείμενο στὴ μνήμη τοῦ ἐκλεκτοῦ τούτου ἐρευνητῆ τῆς Ἱστορίας. Δὲ θὰ ἐπαναλάβω ἐδῶ τὰ ὅσα λέω. Θὰ προσθέσω μόνο μερικὰ κατατοπιστικὰ λόγια γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴ μεγάλη του προσπάθεια πού συνεχίζεται ἀπὸ τοὺς συνεργάτες του ἔντεκα τῶρα χρόνια μετὰ τὸ θάνατό του.

Ὁ Ἀνρί Μπέρ γεννήθηκε στὴ Lunéville τῆς Λορραίνης. Ἐκανε τὶς πρῶτες σπουδές του στὸ Κολλέγιο τῆς μικρῆς αὐτῆς πόλης καὶ κατοπὶ στὸ Λύκειο Charlemagne, στὸ Παρίσι. Μαθητὴς τῆς Ecole Normale Supérieure, ἀνακηρύχτηκε Διδάκτωρ Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου Παρισίων στὰ 1899, μὲ τὶς δυὸ διατριβές του, τὴν πρώτη μὲ θέμα: «Τὸ μέλλον τῆς Φιλοσοφίας. Σχέδιο γιὰ μιὰ σύνθεση τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων βασισμένη στὴν Ἱστορία», καὶ τὴ δεύτερη, γραμμένη σὲ λατινικὴ γλῶσσα, ὅπως συνηθιζόταν τότε, μὲ θέμα: «Εἶναι σκεπτικιστὴς ὁ Gassendi;» Ἀπὸ τὸ 1884 δίδαξε σὲ πολλὰ ἐπαρχιακὰ Λύκεια τῆς Γαλλίας γιὰ νὰ καταλήξει στὸ περίφημο Λύκειο Henri IV, στὸ Παρίσι, ὅπου διετέλεσε Καθηγητὴς ἀπὸ τὸ 1896 ὡς τὸ 1925.

Στὰ 1900 ὁ Ἀνρί Μπέρ ἱδρύσει τὴν «Ἐπιθεώρηση Ἱστορικῆς Συνθέσεως», ποὺ κυκλοφορεῖ ὡς σήμερα μὲ τίτλο «Revue de Synthèse», καὶ στὰ 1911 δημοσίευσε τὴ μελέτη του: «Ἡ Σύνθεση στὴν Ἱστορία», ποὺ στάθηκε ἡ ἀπαρχὴ τῆς μεγάλης αὐτῆς συλλογῆς τῶν ἱστορικῶν μελετῶν, τῆς γνωστῆς ἀπὸ τὸ 1920 μὲ τὸν τίτλο: «Ἡ ἐξέλιξη τῆς ἀνθρωπότητας» (L'Evolution de l'Humanité) ποὺ περιλαμβάνει τοὐλάχιστο 65 τόμους ἀπὸ τοὺς συνολικοὺς 100 ποὺ εἶναι στὸ πρόγραμμά της. Στὴ «Σύνθεση στὴν Ἱστορία», ποὺ ἀποτελεῖ ἓνα εἶδος εἰσαγωγῆς στὴν Παγκόσμιο Ἱστορία, ὁ Ἀνρί Μπέρ μελετᾷ τὶς προϋποθέσεις καὶ χαράζει τὶς μεγάλες γραμμές ποὺ πρέπει νὰ ἀκολουθήσει ἡ συνθετικὴ προσπάθεια σ' ἓνα τομέα τόσο πλατὺ ὅσος εἶναι ἡ Ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας. Τὴ μεθοδολογικὴ τούτῃ εἰσαγωγὴ τὴ συμπληρώνει ἀργότερα μὲ δυὸ τόμους μὲ γενικὸ τίτλο: «Στὸ περιθώριο τῆς Παγκοσμίου Ἱστορίας». Ὁ πρῶτος τόμος εἶναι ἀφιερωμένος στὴν Ἑλληνικὴ Ἀρχαιότητα, ὁ δεύτερος στὴ Ρώμη καὶ στοὺς λαοὺς ποὺ ἔζησαν στὰ πλαίσια τῆς Ρωμαϊκῆς Αυτοκρατορίας, ὅπως εἶναι οἱ Κέλτες καὶ οἱ Γερμανοὶ στὴν Εὐρώπη, μὰ ἀκόμα στοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, τοῦ Ἰράν, τῆς Κίνας καὶ τῶν Ἰνδιῶν. Λίγο μετὰ τὸ θάνατό του κυκλοφόρησε στὴν ἴδια συλλογὴ ἓνα συμπληρωματικὸ ἔργο μὲ τίτλο: «Ἡ ἄνοδος τοῦ πνεύματος», ὅπου ὁ Ἀνρί Μπέρ μελετᾷ τὴν ἐπίδραση ποὺ εἶχαν ἐπάνω στὴν Ἱστορία οἱ δυὸ βασικοὶ παράγοντες τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ θρησκεία καὶ ἡ ἐπιστήμη.

Εἶναι γνωστὴ σὲ ὅλο τὸν κόσμο ἡ ἀξία τῶν περισσοτέρων τόμων τῆς συλλογῆς αὐτῆς. Ἔργα ποὺ θεωροῦνται σήμερα πιά κλασσικὰ καὶ ποὺ ἔχουν ἐπανεκδοθεῖ σὲ χιλιάδες ἀντίτυπα, εἶναι ἀφιερωμένα στοὺς μεγάλους πολιτισμοὺς τοῦ παρελθόντος, ὅπως «Ὁ Νεῖλος καὶ ὁ Αἰγυπτιακὸς Πολιτισμὸς», «Ἡ Μεσοποταμία», «Ἡ Ἀρχαία Ἰνδία», «Ὁ Κινέζικος Πολιτισμὸς», «Ἡ Κινέζικη Σκέψη» κτλ. Ὅλα σχεδὸν ἄνοιξαν καινούργιους δρόμους στὴν ἱστορικὴ ἔρευνα. Εἶναι γνωστὰ, ἀκόμα, τὰ πολυάριθμα βιβλία τῆς συλλογῆς τὰ ἀφιερωμένα στὸν Ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ καὶ Βυζαντινὸ Πολιτισμὸ, ὅπως λόγου χάρι: «Ὁ Αἰγαῖος Πολιτισμὸς» τοῦ Glotz, «Ἡ Ἑλληνικὴ σκέψη καὶ οἱ ἄρχες τοῦ ἐπιστημονικοῦ πνεύματος» τοῦ Léon Robin, καθὼς καὶ οἱ τέσσερις τόμοι τῶν θαυμασίων μελετῶν τοῦ Abel Rey ἐπάνω στὴ γένεση καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιστήμης.

Μὰ τὸ ἔργο τοῦ Ἀνρί Μπέρ δὲν τελειώνει ἐδῶ. Στὰ 1925, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ φίλου του Paul Doumer, Προέδρου τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, ἱδρύσε τὸ Διεθνὲς Κέντρο Συνθέσεως, ποὺ ἀπὸ τὸ 1929 ὡς σήμερα στεγάζεται στὸ Hôtel de Nevers, ὅπου ἦταν ἄλλοτε τὰ περίφημα φιλολογικὰ σαλόνια τῆς Κυρίας Lambert καὶ ὅπου ἔχει τώρα τὴν ἑδρα τῆς ἡ Γαλλικῆς Φιλοσοφικῆς Ἑταιρίας. Στὸ Κέντρο αὐτὸ ὁργανώνονται, ἐδῶ καὶ εἴκοσι πέντε χρόνια, οἱ «Ἑβδομάδες Συνθέσεως» (Semaines de Synthèse), ὅπου παίρνουν μέρος ἐκλεκτοὶ ἐπιστήμονες ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου γιὰ νὰ κάνουν ἀνακοινώσεις καὶ συζητήσεις μιὰ φορὰ τὸ χρόνο ἐπάνω σ' ἓνα ἐπίκαιρο ἐπιστημονικὸ θέμα. Τὶς Ἑβδομάδες αὐτὲς τὶς διηθύνει ὁ ἴδιος ὁ Ἀνρί Μπέρ ὡς τὴν ἐποχὴ τοῦ θανάτου του. Οἱ ἀνακοινώσεις τῶν κυριωτέρων ἀπὸ τὶς 27 συγκεντρώσεις ποὺ ἔγιναν ὡς τώρα ἔχουν τυπωθεῖ σὲ ἰδιαίτερους τόμους τῆς «Revue de Synthèse». Ἀναφέρω μερικὰ ἀπὸ τὰ βασικὰ προβλήματα ποὺ συζητήθηκαν: Ἡ γένεση τῆς γῆς καὶ τῆς ζωῆς ἐπάνω στὴ γῆ, Ἡ σύνθεση, δυναμικὴ ἰδέα στὴν ἐξέλιξη τῆς σκέψης, Σὲ ἀναζήτηση τῶν προϊστορικῶν μορφῶν τῆς σκέψης, Τὸ ἄπειρο καὶ τὸ πραγματικόν, Ἡ ἐνότητα τοῦ ὄντος, Ἡ ἔννοια τῆς δομῆς καὶ ἡ δομὴ τῆς γνώσης, Ἡ ἐμπειρία, Ἐπιστῆμες καὶ τεχνικές. Ἡ σχέση τους στὰ μέσα τοῦ 20οῦ αἰώνα. Ἡ φετεινὴ βδομάδα, 31 Μαΐου ἕως 3 Ἰουνίου, εἶχε γιὰ θέμα: Οἱ τελευταῖες ἐπιτενύξεις καὶ οἱ σημερινὲς τάσεις τῆς Χημείας. Ἀκολούθησαν, Ἡ ἡμέρα τοῦ Γαλιλαίου, 4 Ἰουνίου, καὶ Οἱ ἡμέρες Malebranche, 5, 6 καὶ 7 Ἰουνίου.

Τὴ γενικὴ ἐποπτεία τοῦ Διεθνοῦς Κέντρου Συνθέσεως καὶ τὴν ὁργάνωση τῶν συγκεντρώσεων αὐτῶν τὴν ἔχουν ὁ κ. Paul Chalus, Γραμματεὺς τοῦ Κέντρου καὶ Διευθυντὴς τῆς Σειρᾶς «L'Evolution de l'Humanité», καὶ ἡ Δις Suzanne Delorme, Γενικὴ Γραμματεὺς τῆς Γαλλικῆς Φιλοσοφικῆς Ἑταιρίας καὶ Διευθύντρια τῆς Ἐπιθεωρήσεως τῆς Ἱστορίας τῶν Ἐπιστημῶν.

Ἔτσι τὸ μεγαλειῶδες αὐτὸ ἔργο τοῦ Ἀνρί Μπέρ, χάρις στὴν ἐνεργητικότητα καὶ τὴν ἀφοσίωση τῶν συνεργατῶν του, συνεχίζεται, ἐκτείνεται καὶ καρποφορεῖ, ἀποδεικνύοντας μὲ τὸν τρόπο αὐτό, πόσο μιὰ ὁμαδικὴ προσπάθεια, ἔστω καὶ ἂν ξεκινᾷ ἀπὸ μιὰ ἀτομικὴ πρωτοβουλία, μὲ τὴ συγκέντρωση τῶν πνευματικῶν δυνάμεων ποὺ ἐπιτυχαίνει, ριζώνει βαθύτερα καὶ γίνεται πιὸ ἀποδοτικὴ ἀπὸ τὶς χωριστὲς προσπάθειες μεμονωμένων πνευματικῶν ἀνθρώπων. Στὴν ἐποχὴ μας, ὅπου ἡ εἰδίκευση εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ νὰ μπορέσει νὰ προχωρήσει ἡ ἔρευνα, ἡ ἀνάγκη τῆς συνθετικῆς προσπάθειας, ποὺ θὰ συγκεντρώσει, θὰ ταξινομήσει καὶ θὰ ἐρμηνεύσει τὸ ἐπὶ μέρους ὕλικόν, γίνεται ἀκόμη πιὸ ἐπιτακτικὴ. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἀνρί Μπέρ πρέπει νὰ βρεῖ μιμητὲς σὲ ὅλες τὶς χῶρες ποὺ θέλουν νὰ προχωρήσουν στὴν ἔρευνα.

Γιώργος Μουρέλος